

MODEL ODPOWIEDZI – WIEDZA O SPOŁECZEŃSTWIE

WYJAŚNIENIA DO MODELU

W zadaniach otwartych odpowiedzi w modelu są odpowiedziami proponowanymi. Uznajemy każdą poprawną merytorycznie odpowiedź. W zadaniach zamkniętych należy bezwzględnie stosować schemat punktowania. Wyjątkiem są te zadania, gdzie przed proponowanymi odpowiedziami znajduje się „np.” – oznacza to bowiem możliwość innego sformułowania odpowiedzi niż proponowana w modelu. Zapisy w nawiasach kwadratowych oznaczają alternatywne odpowiedzi ucznia. W nawiasach okrągłych występują pojęcia i sformułowania niekonieczne w formułowaniu przez ucznia poprawnej odpowiedzi. Wytłuszczone elementy w odpowiedziach są niezbędne do uznania odpowiedzi za prawidłową.

Zadanie 1.

A.

Starzenie się społeczeństwa. W latach 2016 – 2019 wzrosła liczba osób, które znają osobiście kogoś w starszym wieku, kto ma problemy poruszone w materiale źródłowym z 39 % w 2016r. do 46% w 2019r. (Starzenie się społeczeństwa. W latach 2016-2019 odsetek osób, które znają osobiście kogoś w starszym wieku, kto ma takie problemy (jak wskazano w źródle) wzrósł o 7 punktów procentowych).

1 punkt za poprawną odpowiedź.

B.

Z ramienia państwa pomocy osobom starszym udzielają opiekunki z ośrodka pomocy społecznej (10%) i pielęgniarki środowiskowe (11%). W porównaniu do pozostałych podmiotów nie jest to pomoc znacząca – największej pomocy udziela rodzina – dzieci (69%) i współmałżonek (47%).

1 punkt za poprawną odpowiedź.

C.

W dużej mierze świadczona pomoc odpowiada potrzebom osób starszych, m.in. pomocy w prowadzeniu gospodarstwa domowego potrzebuje 59%, zaś otrzymuje ją 80%. Z kolei potrzebę pomocy w załatwianiu spraw (urzędowych, u lekarza, itp.) zgłasza 59 % respondentów, podczas gdy pomoc w takiej formie jest udzielana 67% respondentów. Osoby starsze w większym stopniu 64% oczekują pomocy finansowej niż jest im ona udzielana 33%.

1 punkt za poprawną odpowiedź.

Zadanie 2.

Statystyczny Polak na diecie to: kobieta, w wieku 18-24 lat, z wykształceniem wyższym, zamieszkująca miasto 500 tys. i więcej mieszkańców, dobrze oceniające swoje warunki materialne, niezadowolona ze swojego wyglądu i sylwetki, wg niej samej odżywiająca się niezdrowo.

1 punkt za uwzględnienie wszystkich danych.

Zadanie 3.

(Społeczeństwo) konsumpcyjne.

1 punkt za poprawną odpowiedź.

Zadanie 4.

Nie.

Dwa argumenty z następujących:

- brak wspólnych celów;
- brak wspólnych wartości;
- brak poczucia odrębności od innych grup;
- brak (wyraźnej) struktury wewnętrznej.

1 punkt za rozstrzygnięcie i podanie 2 argumentów.

Zadanie 5.

rodzina partnerska

1 punkt za poprawną odpowiedź

Zadanie 6.

A – P

B – P

C – F

1 punkt za poprawnie zaznaczone 3 wiersze tabeli.

Zadanie 7.

- A. Wśród mieszkańców, którzy interesują się sprawami swojej gminy/miasta poczucie, że wpływ na sprawy lokalne jest zbyt mały jest wyższe -51% niż u mieszkańców, którzy nie interesują się sprawami lokalnymi – 46%.

Lub

Wśród mieszkańców, którzy interesują się sprawami swojej gminy/miasta poczucie, że wpływ na sprawy lokalne jest taki jak powinien być jest wyższe - 40% niż u mieszkańców, którzy nie interesują się sprawami lokalnymi - 35%.

1 punkt za porównanie 2 postaw – zainteresowanych i nie zainteresowanych sprawami swojej gminy/miasta. Odpowiedzi, w których występuje 1 element nie są punktowane. Dla uzyskania punktu konieczne jest przytoczenie właściwych danych procentowych.

- B. kultura polityczna zaangażowania (uczestnicząca, obywatelska)

1 punkt

Zadanie 8.

- A. Ukraińcy zostali nazwani Sprawiedliwymi, ponieważ autor książki porównał ich do Polaków, którzy ratowali Żydów podczas Holocaustu (i którzy zostali uhonorowani medalem „Sprawiedliwy wśród narodów świata”). Ukraińcy ratowali Polaków przed zbrodniami popełnianymi przez oddziały OUN UPA na ludności polskiej, podobnie jak Polacy ratujący Żydów z Holocaustu, narażając się na utratę życia własnego i swoich bliskich. [Jednocześnie nazwanie przez autora Ukraińców Sprawiedliwymi powoduje, że zbrodnię wołyńską można porównywać do Holocaustu, jako ludobójstwo.]

Uznajemy każdą odpowiedź oddającą powyższy sens.

2 punkty za wyjaśnienie paraleli pomiędzy ratowaniem Żydów przez Polaków, a ratowaniem Polaków przez Ukraińców wraz ze wskazaniem, że w obu przypadkach udzielający pomocy ryzykowali życiem swoim i swoich bliskich.

1 punkt za wyjaśnienie paraleli pomiędzy ratowaniem Żydów przez Polaków, a ratowaniem Polaków przez Ukraińców, bez wskazania zagrożenia życia dla udzielających pomocy.

B. rzeź (zbrodnia) wołyńska

1 punkt

Zadanie 9.

Tak, liczba osób w okresie pomiędzy ukończeniem 64 a 65 roku życia, uzyskujących przeciętne dochody netto na 1 osobę w gospodarstwie domowym w przedziale 1300 do 1799 zł wzrasta o ok. 30%, z 24% w grupie osób do 64 r.ż. do 32% w grupie osób od 65 r.ż.

2 punkty – 1 punkt za rozstrzygnięcie, 1 punkt za uzasadnienie.

UWAGA: Nie przyznajemy punktów za dane bez rozstrzygnięcia.

Zadanie 10.

komunizm – 1 punkt

Zadanie 11.

A. konserwatyzm – 1 punkt

B. Dwa spośród:

- silny związek z arystokracją w przeszłości;
- niechęć do zmian;
- przywiązanie do tradycji;
- wprowadzanie zmian na drodze ewolucji;
- przywiązanie do wartości;
- postrzeganie człowieka jako członka wspólnoty
- silny związek z religią, tradycją;
- obyczaje i normy społeczne kształtowane przez tradycję i religię;
- tożsamość człowieka ukształtowana przez tradycję i religię

Możliwe jest inne sformułowanie przy zachowaniu treści merytorycznych.

1 punkt za 2 poprawne argumenty

C. Russel Kirk, Edmund Burke – 1 punkt za 2 nazwiska

Zadanie 12.

A. Metoda II, gdyż partia która ma mniejsze poparcie (partia F) uzyskała mandat. – 1 punkt za poprawną odpowiedź wraz z uzasadnieniem.

B.

I metoda

A – 2

B – 1

C – 3

D – 2

E – 2

F – 0

G – 0

II metoda

A – 2

B – 1

C – 2
D – 2
E – 2
F – 1
G – 0

2 punkty za wszystkie poprawne odpowiedzi, 1 punkt za 11 poprawnych odpowiedzi.

C.

Metoda I – metoda d’Hondta

Metoda II – metoda Sainte Laguë

1 punkt za 2 poprawne odpowiedzi

Zadanie 13.

Tabela 1: Wielka Brytania (Zjednoczone Królestwo Wielkiej Brytanii i Irlandii Północnej), system dwupartyjny

Tabela 2: Niemcy (Republika Federalna Niemiec), system wielopartyjny [rozbicia wielopartyjnego, dwublokowy]

Tabela 3: Francja (Republika Francuska) , system wielopartyjny z 1 partią dominującą

2 punkty za poprawne podanie wszystkich nazw państw i systemów partyjnych

1 punkt za podanie poprawne 3 nazw państw i 2 systemów partyjnych lub 2 nazw państw i 3 systemów partyjnych

Zadanie 14.

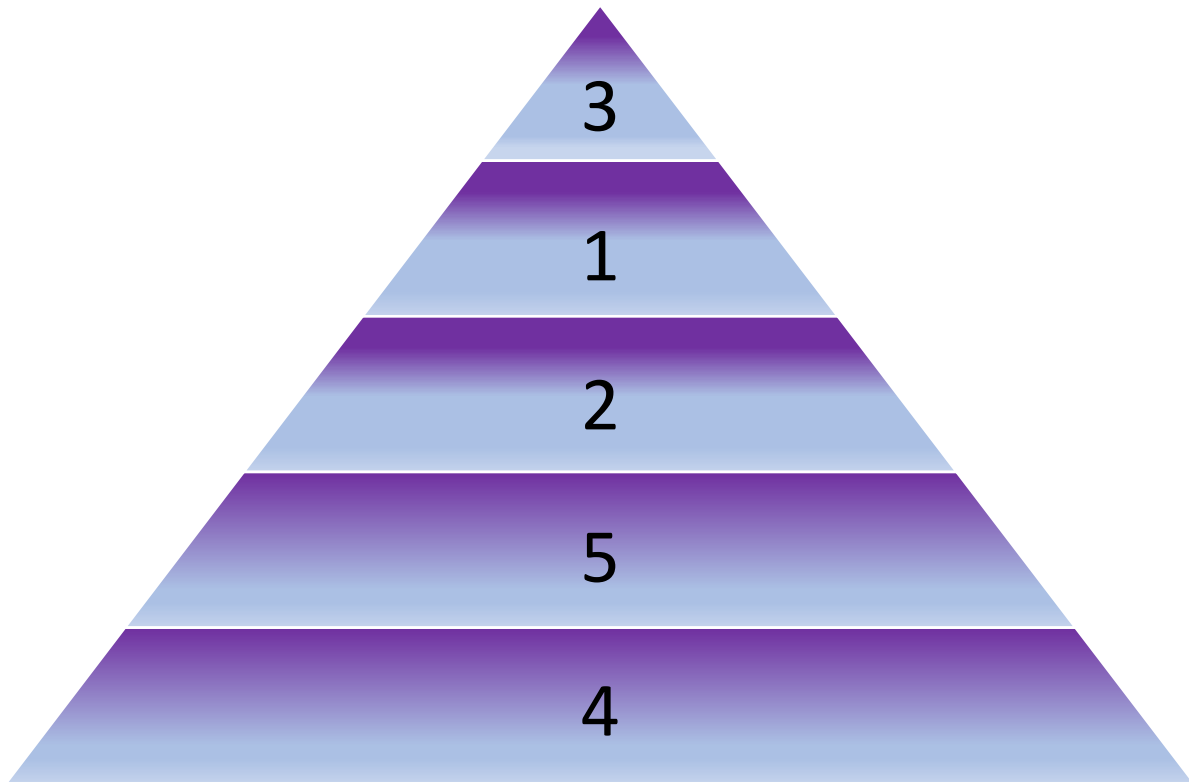
- A. Nie, wolność człowieka jest ograniczona wolnością innych. (Człowiek ma wolność co do własnej osoby, ale nie może swoimi działaniami ograniczać wolności innych i działać na ich niekorzyść).

1 punkt za rozstrzygnięcie wraz z uzasadnieniem (dopuszcza się każdą inną poprawną merytorycznie odpowiedź).

- B. liberalizm

1 punkt

Zadanie 15.

Za poprawną odpowiedź 1 punkt.

Zadanie 16.

Odpowiedzialność konstytucyjna (konstytucyjna)
1 punkt za poprawną odpowiedź

Zadanie 17.

[procedura uchwalania] konstruktywnego wotum nieufności (konstruktywne wotum nieufności)
1 punkt za poprawną odpowiedź

Zadanie 18.

podstawa prawna	funkcja Sejmu RP
Art. 158 Konstytucji RP	[funkcja] kontrolna
Art. 194 ust. 1 Konstytucji RP	[funkcja] kreacyjna
Art. 205 ust. 1 Konstytucji RP	[funkcja] kreacyjna
Art. 235 ust. 4 Konstytucji RP	[funkcja] ustrojodawcza
Art. 5a Ustawy z dnia 26 marca 1982 r. o Trybunale Stanu	[funkcja] kontrolna

2 punkty za podanie 5 poprawnych funkcji, 1 punkt za podanie 3 poprawnych funkcji

Zadanie 19.

- A. Kodeks karny
- B. Wydział Karny
- C. apelacja
- D. Sąd Okręgowy

2 punkty za 4 poprawne odpowiedzi, 1 punkt za 3 poprawne odpowiedzi

Zadanie 20.

Im wyższe deklarowane zainteresowanie polityką, tym większe zainteresowanie pracami komisji śledczej - osoby deklarujące duże zainteresowanie polityką w 77% interesują się pracami komisji śledczej i im mniejsze deklarowane zainteresowanie polityką, tym niższe zainteresowanie pracami komisji śledczej - osoby deklarujące nikłe lub niewielkie zainteresowanie polityką w 78% nie interesują się pracami komisji śledczej ds. Amber Gold.

Lub

Im wyższe deklarowane zainteresowanie polityką tym większe zainteresowanie pracami komisji śledczej - w grupie zainteresowanych polityką 30% zdecydowanie i 47% raczej jest zainteresowanych pracami komisji śledczej ds. Amber Gold i im mniejsze deklarowane zainteresowanie polityką, tym niższe zainteresowanie pracami komisji śledczej - w grupie w niewielkim stopniu zainteresowanych polityką 33% raczej nie jest a 45% zdecydowanie nie jest zainteresowanych pracami komisji ds. Amber Gold.

1 punkt za pełną zależność (2 elementy) wraz z podaniem właściwych danych procentowych (w przypadku odpowiedzi w wariacie drugim dane mogą zostać zsumowane a stanowisko określone jako zainteresowani / nie zainteresowani).

Zadanie 21.

Materiał źródłowy nr 1 : burmistrz (miasta)/ wójt (gminy) / prezydent miasta

UWAGA: Nie uznajemy samego określenia „prezydent”.

Materiał źródłowy nr 2 : wojewoda

Materiał źródłowy nr 3: starosta (powiatu) / prezydent miasta

2 punkty za 3 poprawne odpowiedzi, 1 punkt za 2 poprawne odpowiedzi

Zadanie 22.

Kierownik USC nie miała racji, ponieważ na podstawie art. 25 § 1 o tym, jakie nazwisko będzie nosił każdy małżonek po zawarciu małżeństwa decyduje jego oświadczenie woli, zaś na podstawie art. 25 § 2 małżonkowie mogą nosić wspólne nazwisko będące nazwiskiem jednego z nich. Przepisy dotyczące zmiany nazwiska przy zawieraniu małżeństwa traktują obie strony równo. Pan Hieronim ma więc prawo przyjąć nazwisko żony.

UWAGA: Uznajemy każdą poprawną merytorycznie odpowiedź, przy czym musi ona zawierać odwołanie do min. 1 podstawy prawnej – art. 25 § 1 lub art. 25 § 2.

1 punkt za pełną odpowiedź.

Zadanie 23.

A.

Austria, Włochy

1 punkt za pełną odpowiedź

B.

Austria. Panuje tam niska przestępczość, a władze nie wprowadziły stopnia zagrożenia terrorystycznego.

C.

Bośnia i Hercegowina. Nie wprowadzono tam zagrożenia terrorystycznego, a poziom przestępczości pospolitej jak wynika z materiałów źródłowych jest na podobnym poziomie jak we Włoszech. (Turyści powinni poruszać się po wyznaczonych szlakach z miejscowym przewodnikiem ze względu na zagrożenie minami).

1 punkt za wskazanie i poprawne uzasadnienie w punktach B i C.

UWAGA: Należy uznać każdą odpowiedź oddającą powyższy sens.

D.

Zgodnie z prawem Unii Europejskiej, obywatele polscy przebywający w państwach trzecich (poza UE), w których nie ma polskiej placówki dyplomatycznej, są uprawnieni do pomocy dyplomatycznej i konsularnej państw członkowskich UE posiadających w danym kraju placówkę, na takich samych warunkach, na jakich państwa te pomagają swoim obywatelom.

1 punkt za poprawną odpowiedź.

UWAGA: Należy uznać każdą odpowiedź oddającą powyższy sens.

Zadanie 24.

A.

Korea Południowa (Republika Korei)

B.

Rosja (Federacja Rosyjska)

1 punkt za poprawne odpowiedzi na pytania A i B

Zadanie 25.

Irak – 1

Turcja – 2

Syria – 4

1 punkt za właściwe rozpoznanie państw i podanie ich nazw oraz numerów z mapy.

Zadanie 26.

A. (kraje bogatej) Północy i (kraje biednego) Południa

1 punkt za poprawną odpowiedź

B. Istnieje związek pomiędzy sytuacją opisaną w materiale źródłowym nr 1 a zdaniem zapisanym pogrubioną czcionką. Fatalne warunki pracy obniżają koszty pracy, a co za tym idzie cenę towaru. Większość ludzkości z tzw. biednego Południa wytwarza produkty w fatalnych warunkach za bardzo niskie pensje, na potrzeby małej części populacji mieszkańców bogatych krajów Północy.

1 punkt za poprawną odpowiedź

UWAGA: Uznajemy każdą odpowiedź oddającą sens merytoryczny. Jeśli część A została rozwiązana poprawnie, uczeń w części B nie musi po raz kolejny używać nazw „bogata Północ, biedne Południe” – może odpowiedzieć opisowo, pod warunkiem, że z odpowiedzi wynika zrozumienie powyższego

podziału. Jeśli uczeń nie rozwiązał poprawnie części A, w części B **MUSI** znaleźć się podział na bogatą Północ i biedne Południe.

Zadanie 27.

Sprzedawca nie miał racji, gdyż każdy towar można reklamować [po spełnieniu określonych warunków]. Kwestię tę reguluje Kodeks cywilny.

1 punkt za rozstrzygnięcie wraz z uzasadnieniem

Zadanie 28.

część oświatowa subwencji ogólnej [subwencja oświatowa / subwencja / subwencja ogólna przeznaczona na oświatę / subwencja na cele oświatowe]

1 punkt za poprawną odpowiedź

Zadanie 29.

Europass

1 punkt za poprawną odpowiedź

Zadanie 30.

Temat 1 :

1. Zdający przedstawia aspekty społeczno-ekonomiczne wynikające z globalnego ocieplenia klimatu z perspektywy mieszkańców bogatej Północy, np:

- a) rozwój ruchów promujących ekologizm,
- b) kształtowanie się świadomości społecznej na temat wpływu działalności człowieka na klimat;
- c) podejmowanie działań na rzecz ograniczenia emisji gazów cieplarnianych, m.in. działalność na rzecz ekologii Greta Thunberg, organizowanie przez młodzież strajków klimatycznych,
- d) porozumienie paryskie na temat neutralności emisyjnej podpisane przez większość krajów świata w 2019r.;
- e) produkowanie przez społeczeństwa mniejszej liczby odpadów, ograniczanie stosowania wyrobów plastikowych,
- f) rozwój systemów energii odnawialnej i energetyki jądrowej.

2. Zdający przedstawia problemy społeczno-ekonomiczne wynikające z globalnego ocieplenia klimatu z perspektywy mieszkańców bogatej Północy, np:

- a) restrukturyzacja górnictwa i problemy z tym związane – bezrobocie znacznej liczby górników zwłaszcza w krajach byłego Bloku Wschodniego, ryzyko wyludnienia ośrodków górniczych,
- b) konieczność reagowania wobec ludzkich tragedii spowodowanych coraz częstszymi klęskami żywiołowymi,
- c) wzrastające nakłady na działalność minimalizującą skutki coraz częstszych gwałtownych zjawisk pogodowych i klęsk żywiołowych,
- d) wzrost zachorowań na choroby układu oddechowego oraz nowotwory, spowodowany zanieczyszczeniem powietrza,
- e) wzrost wydatków na służbę zdrowia w związku ze wzrostem zachorowalności na choroby wywołane przez zanieczyszczenie środowiska,
- f) wymieranie gatunków zwierząt, głównie żyjących za kołem podbiegunowym,
- g) brak wystarczającej ilości wody pitnej,

- h) topnienie lodowców i wzrost poziomu wody w morzach i oceanach, możliwość zalania terenów położonych poniżej poziomu morza, np. w Holandii
- i) pojawienie się ekoterroryzmu.

3. Zdający przedstawia aspekty społeczno-ekonomiczne wynikające z globalnego ocieplenia klimatu z perspektywy mieszkańców ubogiego Południa, np.:

- a) brak masowej świadomości społecznej w związku z globalnym ociepleniem,
- b) dewastacja środowiska naturalnego, spowodowana rabunkową działalnością człowieka poprzez m.in. wycinanie lasów, w tym dżungli amazońskiej, spalanie niebezpiecznych, trujących odpadów,
- c) stosowanie w przemyśle rozwiązań energochłonnych, powodujących szkodliwą emisję gazów cieplarnianych do atmosfery,
- d) produkowanie przez społeczeństwa krajów Trzeciego Świata dużej liczby śmieci, zaśmiecanie rzek, mórz i oceanów, masowe korzystanie z plastiku

4. Zdający przedstawia problemy społeczno-ekonomiczne wynikające z globalnego ocieplenia klimatu z perspektywy mieszkańców ubogiego Południa, np.:

- a) duża liczba ofiar śmiertelnych spowodowana gwałtownymi zjawiskami pogodowymi i klęskami żywiołowymi wywołanymi przez zmiany klimatu,
- b) potrzeba pomocy humanitarnej kierowana do krajów bogatszych,
- c) wyginięcie wielu gatunków zwierząt, m.in. pingwinów żyjących na południowych krańcach RPA,
- d) fale migracyjne ludności spowodowane tym, że część do tej pory zamieszkałych terenów przemieni się w pustynię,
- e) brak wody pitnej dla coraz większej liczby ludności
- f) konflikty o podstawowe dobra – wodę pitną i tereny rolnicze,
- g) rozwój terroryzmu wobec ludności bogatej Północy

5. Zdający wykorzystał znajomość i rozumienie wybranych aspektów analizowanego tematu; wykazał się znajomością wybranych pojęć związanych z tematem.

Temat 2:

1. Zdający przedstawia zasady prawa karnego i dokonuje ich omówienia:

- a) **Zasada odpowiedzialności karnej za czyn**, np.: czyn a więc **działanie lub zaniechanie** są niezbędną przesłanką ponoszenia odpowiedzialności. Nie można ukarać kogoś za jego myśli, poglądy, zamiary, właściwości fizyczne lub psychiczne czy stan niebezpieczeństwa. Można jednak ukarać za uzewnętrznienie poglądu w czynie (np. za propagowanie faszyzmu grozi kara) lub uzewnętrznienie zamiaru (groźby pod czyimś adresem są karalne). **Środki wychowawcze stosowane wobec nieletnich nie oznaczają pociągnięcia do odpowiedzialności karnej;**
- b) **Zasada winy**, np.: wina to występowanie określonego związku pomiędzy sprawcą a czynem, często także występowanie więzi psychicznej pomiędzy sprawcą a popełnionym czynem, np. zaplanowanie popełnienia czynu zabronionego – w przypadku przestępstw umyślnych (jest to subiektywna (podmiotowa) strona przestępstwa). Warunkiem uznania winy sprawcy jest przyjęcie, że w chwili popełnienia czynu był poczytalny;
- c) **Zasada odpowiedzialności indywidualnej i osobistej**, np.: mimo, iż formy sprawstwa a więc popełnienia przestępstwa mogą być różne, jednak odpowiedzialności karnej za czyn podlega ten, kto go dokonał. Kary nie może przejść inna osoba (jest to przestępstwo poplecznictwa). (Istnieją wyjątki od tej zasady, m.in.: w ustawie o odpowiedzialności podmiotów zbiorowych za czyny zabronione pod groźbą kary z 2002r. przewidziano, że osoba prawna i jednostka organizacyjna nie mająca osobowości prawnej podlega karze, jeśli podległa jej jednostka popełniła przestępstwo określone w ustawie. Formą odpowiedzialności nieindywidualnej jest także tzw. odpowiedzialność posiłkowa, czyli odpowiedzialność za pełnomocnika lub pracownika pod karą grzywny za przestępstwa skarbowe);

- d) **Zasada humanitaryzmu**, np.: stosowane kary i środki nie powinny naruszać godności człowieka ani być okrutne czy też wyrządzać mu nadmiernych dolegliwości. Muszą one odpowiadać wadze popełnionego czynu;
- e) **Zasada nullum crimen sine lege**, np.: jednostka ponosi odpowiedzialność karną za czyn, który w chwili jego popełnienia był czynem karalnym, prawo karne powinno być skodyfikowane w postaci ustawy, nie można interpretować prawa w sposób rozszerzający na niekorzyść oskarżonego, przepisy karne nie mogą działać wstecz – ustawa karna wprowadzająca odpowiedzialność karną nie może obejmować czynu popełnionego przed jej wprowadzeniem – **zasada lex retro non agit** [zasada nieretroaktywności], kara za przestępstwo musi być określona w ustawie (nulla poena sine lege);
- f) **Zasada domniemania niewinności**, np. : oskarżony jest uważany za niewinnego dopóki sąd w prawomocnym wyroku nie orzeknie o jego winie;
- g) **Zasada prawa do obrony**, np. oskarżonemu przysługuje prawo do obrońcy, może także nie składać zeznań, które są dla niego niekorzystne.

2. Zdający przedstawia podział i typologię czynów zabronionych i dokonuje ich omówienia:

- a) **Wykroczenia** – czyny zabronione, o mniejszym ciężarze gatunkowym, które nie są przestępstwami. Zagrożone są karą aresztu (od 5 do 30 dni), karą grzywny (od 20 zł do 5 tys. zł), karą ograniczenia wolności (do 1 miesiąca), karą nagany, pouczeniem lub środkiem karnym. Wykroczenie można popełnić w sposób umyślny lub nieumyślny. (Karalne jest także usiłowanie popełnienia wykroczenia, podżeganie do wykroczenia oraz pomocnictwo w popełnieniu wykroczenia.)
- b) **Przestępstwa** – czyny zabronione, o charakterze bezprawnym, szkodliwe społecznie, o znacznym ciężarze gatunkowym. Czyny te dzielimy na **zbrodnie** i **występki**. Zbrodnie są czynami o największym ciężarze gatunkowym, zagrożone karą powyżej 3 lat pozbawienia wolności do dożywotniego pozbawienia wolności włącznie. Występki są to czyny karalne o mniejszym niż zbrodnie ciężarze gatunkowym, zagrożone karą pozbawienia wolności powyżej 30 dni, karą ograniczenia wolności do 12 miesięcy lub grzywną powyżej 30 stawek dziennych. Zbrodnie jak i występki mogą zostać popełnione umyślnie (z zamiarem popełnienia) a występki także mogą zostać popełnione nieumyślnie (bez zamiaru popełnienia, np. przez nieostrożność, roztargnienie, niedbalstwo).

Przestępstwa w zależności od rodzaju czynu i jego ciężaru gatunkowego mogą być ścigane z oskarżenia publicznego z urzędu (głównie w przypadku zbrodni) lub na wniosek (w przypadku czynów o niewielkim ciężarze gatunkowym) albo z oskarżenia prywatnego.

Ponadto uczeń musi wskazać, że odpowiedzialność karną w prawie polskim ponosi się od czasu ukończenia 17 roku życia, przy czym w określonych przypadkach nieletni poniżej 17 roku życia może odpowiadać za popełniony czyn jak osoba dorosła.

3. Zdający przedstawia sankcje za popełnienie czynów zabronionych i krótko je omawia wskazując na ich funkcje:

- a) **Kary**, czyli określone prawem dolegliwości, które wymierzają sądy za naruszenie norm prawnych. Karami mogą być:
 - nagana – kara stosowana za wykroczenia. Nie wywołuje ona faktycznych skutków względem osoby ukaranej, ma na celu przywrócenie jej do porządku prawnego;
 - areszt – kara wymierzana za popełnione wykroczenie. Trwa od 5 do 30 dni.
 - grzywna – pomniejszenie majątku skazanego na rzecz Skarbu Państwa;
 - ograniczenie wolności (czyli nakazanie prac społecznych czy konieczność uzyskania zgody sądu na zmianę miejsca pobytu);

- pozbawienie wolności – do 15 lat;
 - 25 lat pozbawienia wolności;
 - dożywotnie pozbawienie wolności.
- b) **Środki karne** – dodatkowe dolegliwości wymierzane obok kary głównej lub niekiedy zamiast niej za przestępstwa lub wykroczenia. (Mogą mieć one charakter represyjny, czyli karzący sprawcę, kompensacyjny, czyli wyrównujący doznaną krzywdę, prewencyjny, czyli zapobiegający popełnieniu czynów zabronionych na przyszłość.)
- pozbawienie praw publicznych- oznacza utratę czynnego i biernego prawa wyborczego, utratę prawa do udziału w sprawowaniu wymiaru sprawiedliwości, utratę prawa do pełnienia funkcji w organach i instytucjach państwowych i samorządu terytorialnego, degradację do stopnia szeregowego w wojsku, utratę orderów, odznaczeń i tytułów honorowych – może być określony w przedziale od 1 roku do 10 lat,
 - przepadek mienia pochodzącego z przestępstwa,
 - przepadek korzyści osiągniętej z przestępstwa,
 - podanie wyroku do publicznej wiadomości,
 - obowiązek naprawienia szkody, wyrządzonej przez sprawcę,
 - świadczenie pieniężne jako środek karny orzekany zamiast kary głównej (najczęściej na rzecz Funduszu Pomocy Pokrzywdzonym oraz Pomocy Postpenitencjarnej. Wysokość świadczenie nie może przekroczyć 60 tys. zł),
 - nawiązka – kwota zapłacona na rzecz pokrzywdzonego lub organizacji społecznej. Ma na celu zadośćuczynienie za ciężki uszczerbek na zdrowiu, naruszenie czynności narządu ciała lub rozstrój zdrowia,
 - zakaz wykonywania określonego zawodu lub zajmowania określonego stanowiska terminowy lub stały,
 - zakaz zbliżania się do konkretnie wskazanych osób,
 - zakaz opuszczania określonego miejsca pobytu,
 - przepadek przedmiotów, które służyły popełnieniu przestępstwa,
 - zakaz prowadzenia pojazdów,
 - zakaz wstępu na imprezę masową.
- c) w przypadku nieletnich:
- środki wychowawcze w postaci: upomnienia, zobowiązania do naprawienia wyrządzonej szkody, zobowiązania do przeprosin pokrzywdzonego, zobowiązania do określonego zachowania, zobowiązania do powstrzymania się od przebywania w określonych miejscach, nałożenia nadzoru kuratora lub nadzoru odpowiedzialnego rodziców bądź opiekunów prawnych, skierowania do ośrodka pracy z młodzieżą, umieszczenia w rodzinie zastępczej, umieszczenia w młodzieżowym ośrodku szkolno-wychowawczym, młodzieżowym ośrodku socjoterapii (dotyczy nieletnich do 13 roku życia oraz nieletnich w wieku 13 – 17 lat, którzy nie wykazują znaczącego stopnia demoralizacji),
 - środki poprawcze – umieszczenie w zakładzie poprawczym nieletniego, który ukończył 13 rok życia i wykazuje znaczący sposób demoralizacji.

Kary i środki karne mają na celu **odstraszenie** (funkcja odstrasząca) potencjalnych sprawców od popełniania czynów zabronionych. Mają również funkcję **sprawiedliwościową** – mają na celu zadośćuczynić ofierze, naprawić w miarę możliwości wyrządzoną krzywdę, dać pokrzywdzonemu lub ofierze poczucie satysfakcji. Pełnią również funkcje **represyjne**, ponieważ karzą sprawców, wymierzając im dolegliwości adekwatne do ciężaru gatunkowego popełnionego czynu. Z funkcją tą wiąże się również funkcja **izolacyjna** – sprawca jest odseparowany od społeczeństwa po to, aby nadal nie popełniać czynów karalnych. Funkcja **resocjalizacyjna** kar polega na przywracaniu sprawców do normalnego funkcjonowania w społeczeństwie.

Zdający powinien zauważyć, że przy wymierzaniu kary sąd bierze pod uwagę **okoliczności łagodzące** lub **obciążające**.

Okolicznościami łagodzącymi może być młody wiek sprawcy, niekaralność, skrucha za popełniony czyn. Okolicznościami obciążającymi może być recydywa (wielokrotne popełnienie tego samego czynu), premedytacja, szczególnie okrucieństwo, brak skruchy.

4. Zdający przedstawia formy sprawstwa i omawia każdą z nich:

a) **sprawstwo**, a w tym:

- sprawstwo indywidualne – popełnienie czynu zabronionego przez sprawcę osobiście;
- współsprawstwo – wspólne popełnienie czynu zabronionego przez minimum dwie osoby działające razem i w porozumieniu,
- sprawstwo kierownicze – kierowanie wykonaniem czynu zabronionego przez inną osobę, która osobiście nie popełnia czynu zabronionego,
- sprawstwo polecające – nakazanie innej osobie, która jest uzależniona od sprawcy polecającego dokonania czynu zabronionego,

b) **podżeganie** – nakłanianie innej osoby do popełnienia czynu zabronionego. (To działanie może zostać zwerbalizowane lub wyrażone gestem);

c) **pomocnictwo** – ułatwienie innej osobie dokonanie czynu zabronionego.

Zdający powinien wskazać, że istnieją okoliczności, które wyłączają odpowiedzialność za popełnione czyny (tzw. kontratypy): niepoczytalność, obrona konieczna, stan wyższej konieczności, rozkaz (w służbach mundurowych), działalnie w ramach posiadanych uprawnień. Nie musi jednak dokonywać omówienia kontratypów.

(Zdający może zauważyć, że w przypadku czynów zabronionych popełnionych umyślnie zachodzą stadia w postaci: przygotowania do popełnienia czynu, usiłowanie popełnienia czynu oraz dokonanie czynu. W przypadku czynów nieumyślnych nie ma stadium przygotowania czynu, a występuje wyłącznie dokonanie czynu. Karalne jest głównie dokonanie czynu zabronionego.)

Temat 3.

1. Zdający przedstawia klasyczną definicję państwa Georga Jellinka i prezentuje teorie dotyczące powstania instytucji państwa, podając głównych filozofów z zakresu danej teorii.

- a) **Państwo** to polityczna, terytorialna, przymusowa i suwerenna forma organizacji społeczeństwa. Nowożytne rozumienie pojęcia państwa wprowadził Niccolo Machiavelli.
- b) **Teoria naturalna** – ukształtowana w starożytnej Grecji, zgodnie z którą państwo powstało w drodze rozwoju od rodziny po to, aby zapewnić szczęście społeczeństwu. Przynależność jednostki do państwa wynika sama z siebie. Twórcami teorii byli greccy filozofowie klasyczni – Platon i Arystoteles.
- c) **Teoria teistyczna** – Bóg stworzył państwo, udzielając władzy konkretnym osobom. Władza jest święta, a rządzący są namaszczeni przez Boga. Teoria powstała w średniowieczu, a jej twórcami i propagatorami byli św. Augustyn i św. Tomasz z Akwinu.
- d) **Teoria umowy społecznej** – teoria powstała w okresie oświecenia. Jej głównymi twórcami byli John Locke, Jean Jacques Rousseau, Thomas Hobbes. Zakłada, iż instytucja państwa powstała na skutek zawarcia porozumienia – umowy społecznej – pomiędzy członkami społeczeństwa, którzy uzgodnili, że utworzą państwo i ustanowią władzę, podporządkowując się jej.
- e) **Teoria marksistowska** – powstała w XIX w., a jej głównymi twórcami byli filozofowie Karol Marks i Fryderyk Engels. Zakłada, że państwo powstało na skutek walki klas społecznych, rozpadu wielkich wspólnot plemiennych i wyodrębnienia się własności prywatnej, co doprowadziło do rozwarstwienia ekonomicznego społeczeństwa.
- f) **Teoria podboju (i przemocy)** – powstała w XIX w., a jej głównymi twórcami byli Ludwik Gumplowicz i Eugen Dühring. Zakłada, że instytucja państwa powstała na skutek podboju plemion słabszych przez plemiona silniejsze. Plemiona silniejsze narzuciły słabszym organizację polityczną i władzę.

2. Zdający przedstawił i scharakteryzował elementy i cechy państwa:

a) Do elementów państwa zgodnie z klasyczną definicją Jellinka zalicza się:

- **terytorium** – czyli obszar wyodrębniony granicami oraz przestrzeń powietrzna państwa (w ramach obszaru wydzielonego granicami, nad wodami przybrzeżnymi, sięga do granicy z przestrzenią kosmiczną), wody przybrzeżne (ok. 22 km w głąb morza licząc od linii podstawowej morza) oraz placówki dyplomatyczne na terenie innych państw. Na terytorium rozciąga się suwerenne zwierzchnictwo władzy państwowej.
- **ludność** – zamieszkująca i przebywająca na terytorium państwa. Większość społeczeństwa stanowią obywatele danego państwa, ale na terytorium państwa mogą przebywać również cudzoziemcy. Zarówno obywatele, jak i cudzoziemcy przebywający na terytorium państwa podlegają obowiązującym tam przepisom prawa;
- **władza** – najczęściej sprawowana przez organy państwa (legitymizowane legalnie, tzn. wg określonych reguł, na określony czas), które mogą podejmować decyzje wiążące obywateli i inne podmioty niezależnie od ich woli. Władza w państwie rozdziela uprawnienia i wpływa na zachowanie pozostałych podmiotów należących do państwa. Dzięki władzy państwo funkcjonuje sprawnie i może realizować cele. Narzędziem organizującym stosunki w społeczeństwie pomiędzy władzą a społeczeństwem jest prawo.

b) Do cech państwa zalicza się:

- **Powszechność** – oznacza, że systemowi prawnemu państwa podlegają wszyscy przebywający na jego terytorium – zarówno obywatele, jak również cudzoziemcy.
- **Przymusowość** – oznacza, że o przynależności do państwa decydują z góry ustalone normy prawne, nie swobodna decyzja jednostki. Wyłącznie państwo ustanawia reguły postępowania w postaci norm prawnych oraz egzekwuje ich przestrzeganie. Posiada również monopol na stosowanie przymusu na podstawie i w granicach określonych przez normy prawne.
- **Suwerenność** – czyli samodzielność i niezależność państwa od innych. Wyróżniamy dwa typy suwerenności:
 - **suwerenność wewnętrzną** – która oznacza, że organy państwa samodzielnie kształtują swój ustrój polityczny oraz regulują stosunki wewnętrzne, sprawując władzę na swoim terytorium i zamieszkującą je ludnością. Żadne inne podmioty w państwie nie mogą tworzyć prawa oraz sprawować władzy nad ludnością je zamieszkującą.
 - **suwerenność zewnętrzną** – która oznacza, że państwo jest uznawane przez inne państwa za podmiot w stosunkach międzynarodowych, utrzymuje z innymi państwami kontakty dyplomatyczne, handlowe i kulturalne. Państwo posiada zdolność do zawierania traktatów i umów międzynarodowych, może również uczestniczyć w organizacjach międzynarodowych. Suwerenność zewnętrzna pozwala państwu kształtować relacje z innymi państwami i organizacjami międzynarodowymi na zasadach dobrowolności, z wzajemnym poszanowaniem suwerenności, bez groźby użycia siły oraz bez ingerencji w sprawy, które należą do wewnętrznych kompetencji państwa.

3. Zdający przedstawił i scharakteryzował funkcje państwa:

a) Wskazał, czym są funkcje państwa – np. główne kierunki działalności państwa nastawione na realizację celów określonych przez władze państwowe - oraz podzielił je na **funkcje wewnętrzne i zewnętrzne**, a następnie dokonał ich charakterystyki;

b) **funkcje wewnętrzne** – mają na celu osiągnięcie i utrzymanie ładu społecznego w ramach państwa, w określonych obszarach dlatego dzielimy je na:

- **funkcję prawodawczą** – która oznacza, że państwo tworzy prawo obowiązujące na całym jego terytorium poprzez pracę organów prawotwórczych;
- **funkcję porządkową** – która oznacza, że państwo podejmuje działania zapewniające bezpieczeństwo i porządek publiczny dla swoich obywateli oraz osób przebywających na jego terytorium oraz przeciwdziałania zachowaniom społecznie niepożądanym;

- **funkcję administracyjną** – która oznacza, że państwo zarządza terytorium i ludnością je zamieszkującą poprzez system rozbudowanego aparatu administracyjnego;
 - **funkcję gospodarczo – organizatorską** – która oznacza, że państwo organizuje i zarządza gospodarką, tworząc co najmniej ramy prawne niezbędne do właściwego funkcjonowania gospodarki (państwo liberalne) lub aktywnie uczestnicząc w gospodarce, wpływając na nią w sposób kształtujący (państwo socjalne, państwo interwencyjne);
 - **funkcję socjalną** – która oznacza, że państwo musi zapewnić swoim obywatelom minimum egzystencji poprzez system ubezpieczeń społecznych, pomoc społeczną, ochronę zdrowia, walkę z bezrobociem. Państwo powinno wszystkim obywatelom zapewnić równe szanse dostępu do podstawowych dóbr materialnych;
 - **funkcję kulturalno – oświatową** – która oznacza, że państwo organizuje system oświaty i instytucji kulturalnych, które promują rozwój intelektualny obywateli, zachęcają do korzystania z dóbr kultury, promują osiągnięcia naukowe oraz kulturę narodową także poza granicami państwa.
- c) **funkcje zewnętrzne** – obejmują obronę granic państwa oraz politykę międzynarodową.
- **obrona granic** – oznacza, że państwo zapewnia obywatelom poczucie bezpieczeństwa dzięki utrzymywaniu własnej armii oraz udziale w sojuszach obronnych;
 - **polityka międzynarodowa** – państwo powinno zabezpieczać swoje interesy na arenie międzynarodowej poprzez nawiązywanie i utrzymywanie kontaktów dyplomatycznych, konsularnych, handlowych, gospodarczych, udział w organizacjach międzynarodowych.
4. **Zdający przedstawił typologię form państwa i dokonał ich charakterystyki w ramach każdego typu.**

Forma państwa jest pojęciem opisującym sposób sprawowania władzy w państwie, reżim polityczny oraz ustrój terytorialny.

a) Ze względu na **formę rządów** (sposób sprawowania władzy) państwa dzielimy na:

- **monarchie** – czyli państwa, gdzie władzę sprawuje jedna osoba, która koncentruje w swoich rękach wszystkie funkcje władzy. Ze względu na zakres posiadanej władzy **monarchie** dzielimy na **absolutne**, czyli takie gdzie jednostka sprawuje niczym nie ograniczoną władzę oraz **monarchie parlamentarne**, gdzie władzę monarchy ogranicza parlament, a jego rola ogranicza się do pełnienia funkcji reprezentacyjnych lub wykonawczych i reprezentacyjnych. (Zdający może wymienić również typy monarchii, które występowały historycznie, np. monarchia despotyczna, monarchia patrymonialna. Ponadto może wskazać, że władza w monarchii może być legitymizowana w różny sposób i przez to monarchie możemy podzielić na elekcyjne, gdzie monarcha jest wybierany oraz monarchie dziedziczne – gdzie o byciu monarchą decyduje urodzenie w rodzinie panującego.)
- **republiki** – czyli państwa, gdzie władza jest legitymizowana w sposób legalny, najczęściej z wyboru przez osoby do tego uprawnione. Zakres władzy jest ograniczony przepisami prawa (w państwie obowiązuje zasada trójpodziału władz) oraz czasowo (władze powoływane są na określoną kadencję). Obecnie republiki w większości mają charakter demokratyczny, a w zależności od zakresu uprawnień przysługujących głowie państwa wyróżnia się:
 - **republiki parlamentarne** – gdzie władza należy do parlamentu wybranego w wyborach powszechnych, zaś głowa państwa ma niewielkie uprawnienia, głównie o charakterze reprezentacyjnym (możemy wyróżnić kilka odmian systemu parlamentarnego: parlamentarno-gabinetowy, gabinetowo-parlamentarny, kanclerski, parlamentarno-komitetowy)
 - **republiki prezydenckie** – gdzie prezydent jest jednocześnie głową państwa i szefem rządu, a zakres jego kompetencji jest rozbudowany (w zależności od uprawnień prezydenta możemy mówić o systemie prezydenckim, a niekiedy o systemie superprezydenckim – Rosja)

- **republiki mieszane** (semiprezycyjne, półprezycyjne, parlamentarno-prezycyjne, prezydencko-parlamentarne), które łączą elementy republik parlamentarnych oraz prezydenckich.

SCHEMAT PUNKTOWANIA WYPRACOWANIA

<p>Poziom III - wartość merytoryczna – 12 punktów: Zdający w pełni scharakteryzował 4 aspekty (punkty od 1 – 4) danego tematu.</p>	<p>Poprawność merytoryczna: Zdający nie popełnił żadnego błędu merytorycznego. Selekcja informacji: Zdający przeprowadził poprawną selekcję i hierarchizację informacji (nie zamieścił w pracy fragmentów nie związanych z tematem). Język, styl, kompozycja: Zdający zaprezentował wywód w pełni spójny, logiczny i harmonijny.</p>
<p>Poziom II – wartość merytoryczna – 8 punktów: Zdający: - w pełni scharakteryzował trzy aspekty (punkty 1 – 4) danego tematu lub - w pełni scharakteryzował dwa istotne aspekty (punkty 1-4) danego tematu i częściowo scharakteryzował dwa istotne aspekty (punkty 1-4) danego tematu</p>	<p>Poprawność merytoryczna: Zdający popełnił jeden lub dwa błędy merytoryczne. Selekcja informacji: Zdający przeprowadził niekonsekwentną selekcję informacji i ich hierarchizację (umieścił w pracy nieliczne fragmenty nie związane z tematem). Język, styl, kompozycja: Zdający zaprezentował wywód nie w pełni uporządkowany.</p>
<p>Poziom I – wartość merytoryczna – 4 punkty: Zdający: - w pełni scharakteryzował jeden aspekt (punkty 1 – 4) danego tematu lub - częściowo scharakteryzował trzy aspekty (punkty 1-4) danego tematu</p>	<p>Poprawność merytoryczna: Zdający popełnił trzy lub cztery błędy merytoryczne. Selekcja informacji: Zdający przeprowadził w niewystarczającym stopniu selekcję informacji i ich hierarchizację (napisał pracę, której znaczną część stanowią fragmenty nie związane z tematem). Język, styl, kompozycja: Zdający zaprezentował wywód w sposób chaotyczny i nielogiczny.</p>
	<p>Poprawność merytoryczna: Zdający popełnił co najmniej 5 błędów merytorycznych. Selekcja informacji: Ponad połowę pracy stanowią fragmenty nie związane z tematem. Język, styl, kompozycja: Wywód jest niekomunikatywny.</p>
<p>0 punktów Zdający nie zrozumiał tematu – nie wypełnił wymagań dla poziomu I.</p>	<p>Przy pracy o wartości merytorycznej 0 punktów, nie przyznaje się punktów za pozostałe elementy.</p>

